

Színes madárzaj

(Kovács Jolánka: *Takard ki a kakadut*. AB-ART Kiadó, Pozsony, 2011)

Mindig örvendetes kézbe venni olyan kötetet, amelynek paratextuális elemei párbeszédben vannak egymással. Kovács Jolánka *Takard ki a kakadut* című első novelláskötetében a cím, a mottó, az egyes cikluscímek és a szövegek motívumai egyaránt kommunikálnak egymással. A mottóul választott Po Csü-Ji vers (*Piros*
kakadu

) nemcsak témájában, de stílusában is rokon a kötet szövegeivel, emellett kulcsot is ad a művek kakadu motívumának értelmezéséhez. A versben is kiemelt szerepet kapnak színek („Piros kakadut kaptam én, / oly szép volt, cifra, fénylő, / mint a tüzes barackvirág, / s mint ember, úgy beszélt ő.”) és általában az érzékei benyomások, amelyek alapvető szervező elvei Kovács munkáinak. A versben a kakadu kitaszított szerepkörben lép színre, s a meg nem értettség szimbólumává válik („Ahogy a jókat, bölcseket: rácsos kalitkába zárták.”). Ezt a kakadut takarják ki és le a szövegek, vagy helyezik lepedő mögé. A kötet nyitó és záró cikluscímei a következők:

Ha letakarod

és

Ha kitakarod

. A két egység tematikája hasonló, mindegyikben az emberi kapcsolatok kerülnek bemutatásra, azok satnyulása, értéktelenedése, bonyolultsága. Az első ciklus szövegei közelebbről nézik meg a témát, míg az utolsó darabjai valamivel távolabbról, összetettebben beszélnek a témáról. A cím értelmezhető felszólításként is, miszerint az utolsó ciklusban megjelenített világ az elérendő cél, azonban az itt megjelenő szorongás nem kisebb természetű, mint „letakart” esetben, a szövegek megformálása között van alapvető különbség, mivel az elsőben kiemelt helyen van a női nézőpont, az utolsóban azonban periférikus. A kötet záró szövege (

A bábu

) nem csak metaforikusan foglalkozik a címben és mottóban felvetett problémákkal, de belső utalásként tartalmazza is a nyitóciklus címét, s a szövegben fellépő konfliktus is a kakadu ki-

vagy eltakarására vonatkozik. A szövegben a főhős egy fabábu bérlője, mely bábu le akarja takartatni a madarat. A fabábu hatalommal rendelkezik a főhős felett, s a szöveg azzal zárul, hogy a főhős elveszti eszméletét a rá mért ütés következményeképp, a kakaót letakarják tehát feltehetőleg az ütés után. Így a címbeli felszólítás nem ér célt, s az ellenkezője következik be. Mindez utal arra a kitalálottságra, sikertelenségre, elhagyatottságra, amelyek a kötet alapvető témái.

A szellemi magányosság, a társas magány és a kívülállóság kérdése hangsúlyosan jelenik meg a könyvben. Már a kötet nyitószövege (*A homály*) is ezzel a témával indít, ahol a főhős együtt él egy férfival, s életterükbe titokzatos homály kúszik be (a szó szoros értelmében), azonban ezt a ködöt csak a főhős látja, párja nem. Az abszurd elemekkel dolgozó szöveg már az első dialógusban sűríti témáját: „– Nem látok, egyszerűen semmit sem látok már ettől az átkozott homálytól. – Én nem látok itt semmiféle homályt.” (6.) Ez a narrációban kibontakozó kép adja mindössze a novella történetét. Bizonyos szövegek esetében lehet ez az eljárás gyümölcsöző, azonban ebben az esetben megzavarja a befogadást az ironia hiánya, s így túlzott pátosza miatt komolyan vehetlenné válik az írás. Az idézett indítással már megfejthető a szöveg lényege, így annak oldalakon át történő lefestése, árnyalása unalmassá válik. Mindezek ellenére a novella rendelkezik egy ívvel, amelyben a feszültségkeltés eszközei megfelelő helyen vannak, viszont a történet egyszerűsége és súlytalansága miatt mégis hatástalanná válik a pontos szerkesztés. A szöveg végére a főhős partnere eltűnik a homályban, így a zárlat viszonylag meglepővé és érdekessé válik. Az abszurd szöveg az emberi kapcsolatok silányulásáról beszél, amelyben eredendően egyedül vannak a felek. Ez a téma a kötet más szövegeiben is tetten érhető, s ezek kifutása mind a végső elmagányosodás (pl.

Bordópiros

;

Hamu és parázs

).

Ezekkel a írásokkal (és egyben az első ciklussal) a *Forrón alatta* című ciklus rokonítható leginkább. Ezek a novellák azonban már nem rendelkeznek olyan kitapintható történettel, mint a nyitóciklus szövegei. Nagyobb teret kapnak a nehezen értelmezhető, bonyolult, szecessziós vagy impresszionista mondatok, ábrázolások: („Ekkor a feketülő, bársonytapintású csönd langypuha gézzel vonta be karjait, ölébe nyirkosan, hidegen, sziszegve fészkelte be magát a nagytestű, éjfékete úr, otthonosan elhelyezkedve, és a hasfalán áthatoló, dermesztő leheletével a keservet dallikázó kis cinke csöppnyi torkára fagyasztva a szót” (

Az ölelés

, 90.); „Ahogyan a képbe sehogyan sem illeszkedő, töprengő mozaikkocka a homályba borult lépcsőfok szegletében, olyan egyedül volt a test, pontosan olyan egyedül, csak ülő helyzetben, idegen feszengéssel rárajzolódva a szék támlájára, ülésére, lábaira.” (

A távolság

, 91.) Ez a típusú mondat szerkesztés jellemző az egész kötetre, de jelen ciklusban szinte kizárólag ilyen mondatokkal találkozunk. A jelzők és a határozói igenevek gyakori használata,

halmozása, és a különböző érzékterületekre vonatkozó szavak egymásutánisága nehézkes mondatokat eredményez, amelyek kizökkentik az olvasót. A nyilvánvalóan atmoszférateremtésre szánt szerkezet nem éri el célját, s ellehetetleníti a szövegbe való behelyezkedést. Emellett problémát okoznak az elcsépeelt mondatok, amelyek esetenként tipográfiával is ki vannak emelve, s így még pátoszosabbá válnak: „A dimenziók szertefoszlanak. / A kezdet. / A vég.” (

A sötétnek forró a lehelete
, 94.)

A szövegekben kiemelt szerepük van az impresszióknak. A szereplők világhoz és önmagukhoz való viszonyát a színek és az érintések határozzák meg: „Hullámzó, lüktető ágyékok rózsaszírom-bársonyos pórusaira csorduló mézcseppek jelzik az örvény közeledtét.” (*A sötétnek forró a lehelete*

, 94.); „Amikor megérintettem a selymes tapintású, barnászöld csíkos anyagot, iszonyodva hőkölttem hátra.” (

A homály

15). Az idézett két szövegnél a testi érzékelés az idő megtapasztalásához is elvezetnek. Az időpillanat kijelöléséhez olyan eseményeket társít, amelyek érzékelés- és nem történésteliek.

A hűvös tapintású lepedő címet viselő írásban pedig a szereplő érzései (szorongása, félelme) metaforizálódnak, és fizikai tapasztalás formájában valósulnak meg:

„mintha anyu valami hűvös tapintású lepedőn keresztül ölelné őt. A lepedő akkor is, akárcsak most, anyu meleg bőrére simult, felvette karja alakját, a tenyere, a mellkasa, az öle alakját, langyosra hűtötte a bőre melegségét és langyossá tette az ölelést. Félelmetes volt ez a langyosság.

”

(

A hűvös tapintású lepedő

, 45.). A

Bordópiros

című novellában pedig a világ változásai színekben mutatkoznak meg, sőt, a szereplő érzéseinek kivetülése is így manifesztálódik:

”

A nő felhúzott lábakkal ült az asztalnál, és az ablaküveg kétharmadát befedő, halvány ciklámen színű átlátszó muszlinfüggönyt figyelte, amelynek rojtjai lassan sötétebb ciklámen színbe, majd ettől nem gyorsabb ütemben, bordópirosba váltottak át.

”

(

Bordópiros

, 26.)

Kovács Jolánka

TAKARD KI A KAKADUT

AB-ART

~~Copyrighted material~~